

Název: Soudce jako fronimos

O významu praktické rozumnosti při rozhodování sporů o právo

Autor: Tomáš Bojar

Konzultant: doc. PhDr. Milan Sláma

Vyjádření oponenta

Předkládaná diplomová práce se – obecně vyjádřeno – zabývá osobností soudce, klade si otázku, jakými vlastnostmi by se soudce měl vyznačovat, aby vynášel rozsudky, které budou nejenom odborně způsobilé, ale také, či dokonce zejména, spravedlivé. Autor se opírá o celou řadu kvalitních knih, které mu evidentně posloužily nejenom k citátům, ale hlavně k důkladnému promyšlení celé problematiky, která má výrazné obecně sociologické souvislosti související např. s otázkami přemrštěné specializace. Diplomant především čerpá u americké právně filosofické školy Virtue Jurisprudence (Solum, Araujo ad.), dále z Nussbaumové, Rortyho, Arendtové, Gadamera, Voegelina, Aubenqueho ad., z českých autorů z Bělohradského, Tinkové a Kuhna. Ke slovu se dostanou i představitelé právní praxe (Vyklícký, Wagnerová). Už tento výčet svědčí o diplomantově hlubokém zájmu o zvolené téma. Sympaticky, a v českém prostředí dosti neobvykle, působí i to, že se vůbec neostýchá užívat pojmů, které podle mnohých (nejenom) právníků dávno vyšly z módy, takže je lze smést ze stolu s poukazem na moralizování. Za všechny můžeme uvést klíčový pojem ctnost.

Ve sporu mezi soudcovským formalismem a antiformalismem autor odmítá krajní pozice, i když si mnohem více bere na paškál extrémní formalismus. Zde se určitě sluší dodat, že tento postoj je v českých poměrech naprosto pochopitelný. Soudcovský formalismus jistě lze chápat jako jeden z výrazů eschatologie neosobnosti (Bělohradský), určitě odpovídá skutečnosti, že lidé v současné epoše s úlevou přenášejí svou odpovědnost na byrokratické aparáty (ale třeba i na převažující životní styl). Pokud jde o osobnost soudce, objevuje se v návaznosti na osvícenství představa soudce automatu, jehož ústy promlouvá zákon. Přesnou a také nesmlouvavou kritiku těchto trendů podává např. Carl Schmitt. Současně ovšem je třeba vidět druhou stránku mince: postupující byrokratizace společnosti, jejímž produktem a výrazem je zpočátku vznik zásadních kodifikací ve Francii a Rakousku a posléze i onen soudce – automat, má nepochybně své kladné stránky, na něž poukazuje třeba Max Weber. Duch osvícenství, spjatý s představou světlých zítřků, k nimž nás dovede věda, je určitě, byť v hodně karikované a zjednodušené podobě ve společnosti stále živý, na druhou stranu jsou tyto vize – zejména učenci – podrobovány ostré kritice, aniž by leckdy bylo bráno v potaz, z čeho osvícenství vzešlo. V oblasti práva je ideální ukázkou osvícenského myšlení Cesare Beccaria. Na jedné straně jej lze kritizovat jako „otce zakladatele“ soudcovského formalismu, na straně druhé je třeba vidět, jaké poměry panovaly v milánských věznicích a jak mnozí soudci v jeho době soudili. Snahy lombardských intelektuálů sdružených kolem časopisu Il Café hned působí jinak. Beccariovy zásluhy o humanizaci trestání jsou tedy nepopíratelné, na druhou stranu nelze popřít, že kromě eliminace soudcovské libovůle došlo pod jeho vlivem i k omezení role soudce a nakonec až k soudcovskému formalismu. Zákonodárce se stává významnější než soudce. Těchto nuancí se je autor vědom a oprávněně poukazuje na alibismus současných soudců.

Těžiště práce spočívá ve třetí kapitole nazvané „Soudce jako Fronimos. Aristotelův pojem frónésis a jeho možné uplatnění v oblasti soudcovské činnosti“. Vycházejí z Voegelina, Nussbaumové a Gadamera se autor zdařile proplétá houštinou aristotelovských pojmů, aby mohl načrtnout portrét fronima, onoho uměřeného, rozumného, kultivovaného, statečného a

ctnostného muže, který dokáže v lese vidět jednotlivé stromy, který se umí vcítit do druhého; v neposlední řadě si uvědomuje ustavičnou situovanost jednoho každého z nás, a tyto situace dokáže ve svém jednání zohlednit. Při tom všem se dokáže vyhnout úskalím relativismu a nehledět spatra na techné. K tomu všemu potřebuje nemalé životní zkušenosti a také jisté znalosti z takových oborů jako sociologie nebo psychologie.

Nezaujatého (ale i zaujatého) čtenáře snad ani nemůže nenapadnout, že takovýto fronimos se vyskytuje leda tak v utopiích potřeštěných filosofů. (A to nemluvím o davu těch, co se podobným vizím s chutí vysmějí.) Na druhou stranu dost možná připustí, že ideál slušného a vzdělaného soudce (a doplnit si můžeme dlouhou řadu dalších povolání) má cosi do sebe. Rozhodně je o tom přesvědčen autor předkládané diplomové práce; svůj názor dokládá také příklady z praxe. K tomu, aby podobně smýšlejících právníků bylo více, by určitě mohly posloužit změny ve studiu, které navrhuje na závěr.

Práci Tomáše Bojara považuji za vynikající; hodnotím ji jako výbornou.

V Praze dne 20.7. 2007

JUDr. Jan Kosek
- oponent -